

3. Плеханов Г.В. Утопический социализм XIX в. – Избр. философские произведения. – Т. 3. – М.: Госполитиздат, 1957. – 227 с.

4. Vaker J., Hodes D. A Child Protection Routledge, 11 New F. Lane, – London EC4P, 2004. – 405 p.

5. Wardhaugh, J., Wilding, P. Protecting Children second edition published, London, 2005. – 389 p.

УДК 378.37

Л.І. Міщик, М.О. Гладиш

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВНЗ ЯК УМОВА АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблеми адаптації студентів з обмеженими можливостями в умовах соціально-педагогічної діяльності вищого навчального закладу.

Ключові слова: соціалізація, соціально-педагогічна адаптація, вищий навчальний заклад, студенти з обмеженими можливостями, інтеграція, соціально-педагогічна діяльність.

Аннотация. Статья посвящена изучению проблемы адаптации студентов с особыми потребностями в условиях социально-педагогической деятельности высшего учебного заведения.

Ключевые слова: социализация, социально-педагогическая адаптация, высшее учебное заведение, студенты с ограниченными возможностями, интеграция, социально-педагогическая деятельность.

Annotation. The article tackles the problem of adaptation of students with special needs in the conditions of social-pedagogical activity of educational establishment.

Key words: Socialization, socio-pedagogical adaptation, institute of higher education, integration, student with special needs, socio-pedagogical activity.

На початку третього тисячоліття велика увага приділяється дослідженню таких питань як перебудові суспільного життя, питань соціальної адаптації, становленню та розвитку молоді в нових економічних і соціальних умовах. Це стосується і молоді з особливими потребами.

На сучасному етапі у сфері вищої освіти актуальною проблемою постає соціалізація студентів з обмеженими можливостями. Це питання вивчали вчені А.Й. Капська, Л.І. Міщик, С.Я. Харченко, П.В. Плотніков, М.Б. Євтух, О.В. Глушман, С.Ю. Шашенко, О.Г Карпенко, С. Савченко, Г. Лактіонова, В.Ф. Щеклодкін. Як зазначає Л.І. Міщик, „незважаючи на всі законодавчі акти, права людей з інвалідністю ще далекі від повної реалізації, особливо в тій частині, що стосується їх повноцінної участі в соціальному житті”. Особливо підкреслюється, що це „стосується отримання інвалідами якісної вищої освіти. На перешкоді людям-інвалідам стає багато обмежень. Інвалідність, як показують дослідження, супроводжується обмеженнями всього життєвого простору і можливостей цих людей” [1, с.132]. Отже, це свідчить про актуальність проблеми соціально-педагогічна адаптації молоді з різними видами інвалідності, яка є недостатньо дослідженою.

Метою цієї статті є дослідження умов процесу адаптації студентів з особливими потребами та взаємозв'язок адаптації з процесом інтеграції цих студентів у сучасну систему освіти України.

Нашим завданням є визначення впливу соціально-педагогічної діяльності на адаптацію студентів з особливими потребами у соціалізації.

Зміни в сучасному суспільстві охоплюють різні напрямки. Щодо освіти, відбувається реформування системи вищої освіти та процесу навчання за Болонським процесом. Це пов'язано зі вступом України до Європейського простору [2].

Болонська система покликана зрівняти у правах і можливостях випускників всіх європейських вузів, розширити можливості для їхнього працевлаштування. Зобов'язання і відповідальність, які взяла на себе Україна, вимагають передусім, щоб до 2010 року завершити процес упровадження визначальних принципів Болонської декларації: визнання єдиної системи наукових ступенів, перехід на два цикли навчання, запровадження європейської системи трансферу кредитів, сприяння мобільності студентів та викладачів, формування європейських стандартів якості освіти, створення єдиного європейського простору освіти та науки [2, с.6].

Що стосується якості підготовки спеціалістів, провідні заклади вищої освіти організовують заходи для підвищення професійної діяльності та професійної компетенції молодих викладачів університету різних фахів, для їх швидкої адаптації до нових умов організації навчального процесу і умов викладання, пов'язаних із застосуванням і виконанням положень Болонської декларації. Необхідно підкреслити, що існують положення стосовно навчання студентів з особливими потребами, де підкреслюється надання їм рівних прав, умов і можливостей [2].

У нашому дослідженні соціалізація студентства з особливими потребами розглядається як необхідність створення педагогічних умов для соціальної адаптації, які допоможуть підготувати спеціаліста та посилити соціально значущі якості особистості.

У цілому формування особистості та її розвиток у соціумі може бути успішним лише тоді, коли будуть враховані всі зовнішні та внутрішні фактори, які на неї впливають, їх складні взаємозв'язки. У даній статті ми розглянемо тільки один фактор – соціально-педагогічну діяльність вищого навчального закладу (ВНЗ).

Для досягнення поставленої мети даної статті необхідно надати визначення ключових дефініцій. Соціально-педагогічна діяльність – це дії, що спрямовані на створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку особистості, задоволення її культурних і духовних потреб чи відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності людини.

Зміст соціально-педагогічної діяльності розкривається у процесі соціальної адаптації, профілактики, реабілітації, ресоціалізації у певних вікових та соціальних групах. Концепція соціальної роботи з студентською молоддю в Україні полягає в розумінні її як багаторівневої системи, підсистемам якої властиві відносна самостійність, технологічність та ефективність залежно від об'єму (напрямку соціальної роботи) й об'єкта (особистість, студентська група, студентська молодь) соціально-педагогічного впливу [4].

Сьогодні соціально-педагогічна робота в суспільстві як один із різновидів професійної соціально-педагогічної діяльності перебуває на етапі теоретико-методологічного обґрунтування, вивчення та узагальнення існуючого практичного досвіду. Поняття соціально-педагогічної діяльності ширше ніж соціально-педагогічна робота. Взагалі діяльність – це специфічна форма відношення людини до навколишнього середовища, зміст якої полягає у цілеспрямованому його перетворенні. Крім того, діяльністю можна назвати сукупність дій людини, що спрямована на бажану зміну будь-якого предмету. Соціально-педагогічна діяльність спрямована на розвиток та саморозвиток особистості, створення умов найбільшого сприяння та психологічного комфорту [4].

Соціальна адаптація студентської молоді (соціальне пристосування) – це процес або результат активного пристосування студента до умов функціонування вищого закладу освіти за допомогою різних заходів. Процес адаптації з точки зору гуманістичної педагогіки базується на вивченні та гармонійному задоволенні індивідуальних прагнень,

інтересів, потреб особистості та створення умов для її здорового, щасливого життя в студентському середовищі, суспільстві. Соціально-педагогічна адаптація здійснюється системно, за допомогою впливу всіх структур ВНЗ у процесі навчання, виховання та в позанавчальний час [6].

Поняття соціалізації є базовою дефініцією соціально-педагогічної діяльності. Соціалізація – це процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини з стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах (А.Й. Капська).

Однією із важливих складових соціалізації інвалідів є професійна орієнтація та самовизначення з урахуванням їх можливостей та потреб. Задача профорієнтації полягає у виявленні індивідуальних схильностей і здібностей кожного з інвалідів до оволодіння ними тією або іншою професією або спеціальністю, з урахуванням психофізичних можливостей кожного з них і його прагнення до навчання [3, с. 12].

Вчені О.В. Глузман, В.Ф. Щеклодкін підкреслюють, що профорієнтацію необхідно проводити якомога раніше, починаючи з 12 – 14-літнього віку з метою формування професійної позиції підлітка з обмеженими можливостями до закінчення ним середньої школи. Під час проведення профорієнтації серед підлітків-інвалідів слід враховувати характер протікання у них основного захворювання для прогнозування ефективності професійної діяльності інваліда [3, с.13].

Особливу увагу слід приділити довузівській підготовці, яка є чітко структурованою системою ознайомлення абітурієнта-інваліда з елементами технології навчання у вищій школі. Підготовчий до вступу у ВНЗ етап є одним із важливих етапів соціальної реабілітації та соціальної адаптації людей з обмеженими можливостями шляхом інтеграційного включення їх в університетське студентське середовище, а також для майбутнього успішного навчання та оволодіння знаннями своєї майбутньої професії [3].

Важливе місце у навчально-виховному процесі студентів-інвалідів займає створення відповідних умов для їх успішного навчання. Реалізація реабілітаційного, профілактичного та інших напрямів соціально-педагогічної діяльності здійснюється в межах соціального обслуговування. За визначенням А.Й. Капської, О.В. Безпалько, Р.Х. Вайноли, це вид соціальної діяльності державних та недержавних органів, спрямований на забезпечення матеріальних, оздоровчих, освітніх, естетичних та інших потреб особистості. Соціальне обслуговування здійснюється на принципах адресності, доступності, добровільності, гуманності, пріоритетності надання соціальних послуг неповнолітнім, що знаходяться у важкій життєвій ситуації, конфіденційності. Воно реалізується у формі соціальної допомоги та соціальних послуг [4].

Соціальна допомога – вид соціальної діяльності, спрямований на підтримку осіб та соціальних груп, що знаходяться в кризовій ситуації. Соціальна допомога може бути матеріальною, медико-соціальною та психолого-педагогічною [4; 7].

О.М. Василенко додає, що зміст соціальної допомоги полягає в цільовій реалізації системи соціальної роботи з молоддю (робота з сім'єю, розв'язання конфліктів між молодим подружжям чи у стосунках між студентами, працевлаштування, організації культурно-дозвільної діяльності, охорони здоров'я); наданні допомоги, пільг та інших видів соціальної підтримки малозабезпеченим студентам, молодій студентській сім'ї, яка виховує дітей, у тому числі дитину-інваліда, опікає сироту; матеріальному забезпеченні в разі тимчасової або постійної втрати працездатності, втрати годувальника; реалізації заходів діючої системи соціального забезпечення; створенні умов розвитку творчого потенціалу особистості, державної підтримки інтелектуальної еліти та обдарованої молоді; захист прав працездатної молоді в галузі праці в умовах різних форм власності [6].

До соціальної допомоги належить і супровід. Вчені В.Ф. Щеклодкін, А.Г. Шевченко, О.В. Глузман виділяють декілька видів супроводу.

1. Педагогічний супровід:

- створення навчально-методичних комплексів, дисциплін, адаптованих спеціально для студентів вказаної категорії;
- оптимальне співвідношення режиму навчальних занять, відпочинку і медико-реабілітаційних заходів з урахуванням показників психофізичного здоров'я студентів;
- розробка і проведення коригувальних заходів, що дозволяють студентові підвищувати якість засвоєння навчального матеріалу;
- упровадження елементів інклюзивної форми навчання студентів;
- забезпечення навчального процесу сучасною комп'ютерною технікою.

2. Психологічний супровід:

- реабілітація вищих психічних функцій з використанням методів психології, валеології і саналогії;
- проведення психологічних тренінгів в особистісному та груповому варіантах, спрямованих на створення та підвищення мотивації для отримання вищої освіти;
- гуманістичний розвиток міжособистісних відносин між студентами, формування в них іміджу майбутніх професіоналів.

3. Медико-реабілітаційний супровід:

- визначення профілю захворювань студентів-інвалідів;
- розробка та впровадження медичних, корегувальних заходів, які підвищують стійкість організму та сприяють включенню його резервних механізмів (ЛФК, масаж, велотренажер тощо);
- розробка і використання індивідуальних реабілітаційних програм, які підвищують відновлення порушених функцій організму.

4. Соціальний супровід:

- бюджетна форма навчання;
- проживання студентів у прилаштованих кімнатах гуртожитку;
- посилене харчування [3; 5].

Виходячи з видів супроводу, дослідження процесу інтеграції та соціалізації студентів-інвалідів, стає зрозумілим, які умови необхідно створити для їхньої успішної адаптації.

У висновку можна зазначити, що соціально-педагогічна діяльність ВНЗ повинна бути спрямована на сприяння процесу адаптації та інтеграції студентів з обмеженими можливостями. Для цього необхідно здійснювати педагогічний, психологічний, медико-реабілітаційний та соціальний супровід, а також нормативно-правовий захист молоді з різними видами вад. Соціальний захист, тобто система соціально-правових заходів і гарантій, які забезпечують реалізацію та охорону законних прав і свобод студентської молоді, повинен бути провідним видом соціально-педагогічної діяльності ВНЗ.

Необхідна інтеграція інноваційних технологій в освітній процес, а саме організація навчального процесу для слухачів і студентів-інвалідів на основі впровадження активних методів навчання, використання сучасних технічних засобів, а також інформаційних і освітніх технологій, адаптація і видання програм і методичних розробок із навчання людей з інвалідністю, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу та соціальних працівників, які займаються професійною підготовкою інвалідів [3; 5]. А також організація довузівської підготовки слухачів за інноваційною комплексною навчально-адаптаційною програмою, ведення профорієнтаційної роботи з інвалідами-абітурієнтами та інше [3].

Вимоги суспільства до студентства змінюються відповідно змінам його потреб. Сучасному студенту треба вміти вчитися, самостійно здобувати необхідну інформацію, логічно її опрацьовувати, приводити її до системи і вміти використовувати для рішення професійних задач. Студентам-інвалідам потрібно надати всі можливості для навчання, як це зазначено у положеннях Болонського процесу, для того, щоб вони відповідали сучасним вимогам на ринку праці.

Соціальна адаптація, на нашу думку, є початком, „першим кроком” у процесі соціалізації. Про це свідчать дослідження таких психологів як Т.В. Гусєва, В.С. Костюка, Л.І. Божович, О.В. Лішина, І.С. Кона. Крім вищезазначеної соціально-педагогічної діяльності такі дії з боку ВНЗ, як розвиток студентського самоврядування, студентського гуртожитку, студентських клубів, єдність навчання та виховання також допоможуть успішній соціалізації особистості студента з обмеженими можливостями.

Література

1. Міщук Л.І. Інтеграція студентів різної інвалідності в освіту // Вісник Запорізького національного університету. – 2007. – №1. – С. 131 – 136.
2. Болонський процес у фактах і документах [Електронний ресурс] / Упорядники М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаши, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин – Київ – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім.В.Гнатюка, 2003. – 52 с. – Режим доступу : www.tspu.edu.ua.
3. Навчання людей з особливими потребами у вищій школі / О.В. Глузман, В.Ф. Щеколодкін, Т.Ю. Подобєдова, О.О. Чуєва. – Сімферополь. – 2006. – 20 с.
4. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / А.Й. Капська, О.В. Безпалько, Р.Х. Вайнола. Заг.ред. А.Й. Капської. – К., 2002. – 164 с.
5. Щеколодкін В.Ф. Проект підготовки спеціалістів на спеціалізованому факультеті студентів-інвалідів в гуманитарному вузе // Гуманітарні науки. – №1. – 2004. – С. 188 – 191.
6. Василенко О.М. Соціально-педагогічна діяльність у вищих навчальних закладах. – Харків: Крок, 2003. – 83 с.
7. Коваль Л.Г., Зверєва І.Д., Хлебнік С.Р. Соціальна педагогіка / соціальна робота. – К.: ІЗМН, 1997. – 392 с.

УДК 37.013

С.А. Мукомел

ПЕДАГОГІЧНА АКСІОЛОГІЯ В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Анотація. У статті розкриваються психолого-педагогічні концепції педагогічної аксіології на прикладах праць закордонних та вітчизняних дослідників, подається їх наліз, розглядаються різні підходи щодо інтерпретації цієї дефініції.

Ключові слова: педагогічна аксіологія, гуманітарні науки.

Аннотация. В статье раскрываются психолого-педагогические концепции педагогической аксиологии в трудах зарубежных и советских исследователей, дается их анализ, рассматриваются разные подходы к интерпретации данной дефиниции.

Ключевые слова: педагогическая аксиология, гуманитарные науки.

Annotation. Psycho-pedagogical conception of pedagogical aksyology on the examples of foreign and native researchers' works and their analysis is given in the following article. It is also devoted to the different approaches to this definition interpretation.

Key words: pedagogical aksyology, humanitarian sciences.

Проблеми і процеси, що визначаються нині достатньо складною і всеохоплюючою термінолексемою „аксіологія”, супроводжують людство з початку його існування. У різні історичні епохи багаточисельні філософські теорії та педагогічні доктрини крок за кроком вибудовували загальну логіку формування людини, акцентуючи увагу на якостях,